

Mag Stad?

SOCIAL DESIGN HELPT BURGERS EN OVERHEDEN SAMEN ONTWERPEN EN BESLISSSEN

Participatiesamenleving, uitnodigingsplanologie, doe-democratie, burgerkracht. Het ‘handboek soldaat’ voor de gebiedsontwikkelaar wordt regelmatig aangevuld met nieuwe denkmodellen en wensconcepten. Allemaal beogen ze de relatie tussen overheid en burger op een nieuwe manier vorm te geven. André Schaminée vertelt in dit artikel over *Mag Stad?*

Ik geloof dat de meesten van ons het ook echt willen: samen met de burger ontwerpen en beslissen. Maar ik weet niet hoe het u vergaat; in de praktijk van alledag merk ik dat het nog niet zo makkelijk is om er invulling aan te geven. Met social designer Tabo Goudswaard ontwierpen we het werkconcept *Mag Stad?*. In *Mag Stad?* gebeuren spannende dingen.

In de toelichting op het eerste jaarbericht van de VNG beschrijft Rob van Gijzel (burgemeester van Eindhoven) een herkenbaar fenomeen: “Wij als overheid zeggen wel ‘de burger centraal’, maar dan bedoelen we nog al te vaak dat wij de burger centraal willen stellen, dat wij de burger de kans moeten geven aan zet te zijn. Als de burger dat zelf, ongevraagd, gewoon doet, hebben we daar vaak nog geen goede reactie op.” De observatie van Van Gijzel beschrijft de aloude botsing tussen de systeemwereld (van overheden en bedrijven) en het dagelijks leven van de burger. Het is geen sinecure om deze twee

werelden meer naar elkaar toe te laten komen. Ik heb de ervaring dat social design daarbij kan helpen.

Social design

Social designers zijn ontwerpers en beeldend kunstenaars die met hun kennis en kunde een positief effect willen hebben op sociaal-maatschappelijke vraagstukken. Ze hebben een interessante toolkit voor gebiedsontwikkelaars. Zij combineren empathisch onderzoek met creativiteit en bieden in hun ontwerpproces ruimte voor kennis van de inhoud.

Verlaat de systeemwereld...

Ik ontdekte op meerdere plekken dat ik, hoe oprecht de doelstellingen ten aanzien van bottom-up-beleidsvorming ook, al snel in de fuik van de systeemwereld terecht kwam. Een gesprek over het bevorderen van burgerinitiatief eindigde in discussies over randvoorwaarden en het opstellen van kaders. Soms zelfs boven

een kaart waarop we aanwezen waar burgerinitiatief een plek zou kunnen krijgen. Op dat moment hadden we nog geen burger gesproken. Ik stelde mijn opdrachtgevers voor om uit een ander vaatje te gaan tappen. Met social designer Tabo Goudswaard ontwierpen we het werkconcept Mag Stad?. Binnen Mag Stad? onderzoeken we de mentale ruimte die er is, bij zowel burgers als overheden, voor bottom-up initiatieven.

... en ga radicaal bottom-up!

De eerste onderzoeksvraag die we onszelf stelden was: welke initiatieven bereiken de overheid tot op heden niet? De designers verleidden de ambtenaren hun agenda's aan de kant te leggen en samen de straat op te gaan voor een middag 'vrij kijken'.

Willekeurige voorbijgangers kregen de vraag wat ze aan het doen waren en of dat eigenlijk wel mocht. Een beetje een rare vraag wellicht als je de hond uitlaat, of de eendjes voert. Maar doordat we het met een glimlach vroegen, kwamen we al snel op mooie gesprekken over wat acceptabel gedrag is. Ongeschreven regels blijken dan al snel dominantier dan een bestemmingsplan of Algemene Plaatselijke Verordening. Dat is interessant, want kun je als beleidsmaker aansluiten bij ongeschreven regels?

We vroegen ook: wat kan hier beter?. Direct gevolgd door de vraag: en wat gaat u er zelf aan doen?. We stuiten op een veelheid en een variëteit aan initiatieven die we niet hadden verwacht. Van het knippen van de heg die het uitzicht belemmert, tot het bewaken van de openbare ruimte met een camera of het dichtleggen van een stoep die om onduidelijke reden al maanden open lag.

Confronteer ideeën met uw beleid

We merkten dat de betrokken professionals plezier beleefden aan dit veldwerk. We spraken mensen die niet snel op woensdagavond naar een bewonersbijeenkomst komen. Maar die tegelijkertijd vol met goede ideeën en energie zitten. Eén betrokkene merkte op: "Ik ben al twintig jaar ambtenaar, maar deze gesprekken heb ik nog niet eerder gevoerd." Er was verbazing: "Social designers zijn zo ontwapenend dat we niet eens in discussies over verantwoordelijkheden belanden."

Maar ook: verwarring. "Deze ideeën zijn geweldig, maar hoe passen ze in ons beleid?" Binnen Mag Stad? verzamelen we per complex, buurt of wijk een serie voorbeelden van onvermoede initiatieven of initiatieven die mensen bereid zijn uit te voeren. We leggen ze vervolgens in de vorm van een enquête voor aan een brede groep professionals met de vraag: 'mag dat?'.

Opmerkelijk genoeg wordt iedere keer als we deze confrontatie organiseren al snel de vraag gesteld of 'mag dat?' beantwoord moet worden als ambtenaar/ontwikkelaar of als burger, daarmee implicerend dat er een groot verschil is. Dat klinkt logischer dan het

wellicht is. Een andere gemene deler is dat er binnen een organisatie geen consensus is of iets mag of niet. Iedereen heeft zijn eigen persoonlijke en professionele afwegingskader. Eén ambtenaar verzuchtte: “Als iedereen doet waarvoor hij is aangesteld, gaat er weinig gebeuren.”

Welke kant gaan we op?

Die laatste constatering is de spijker op zijn kop. Alles overziend is er spanning tussen bijvoorbeeld het borgen van veiligheid en rechtsgelijkheid, en het aanjagen van initiatieven. Allemaal zaken waar een overheid voor aan de lat staat. We staan op een splitsing. Of we blijven zoeken naar participerende burgers die passen binnen de systeemwereld (onlangs aangeduid als ‘beleidsgestuurde staatsvrijwilligers’). Of we gaan op zoek naar nieuwe samenwerkingsrelaties waarbij de professionaliteit van ambtenaren, ontwikkelaars, stedenbouwers, verkeerskundigen etcetera losgekoppeld wordt van de systeemlogica.

Wat dat laatste precies vraagt, is telkens weer een onderzoek. Een agendaloze dialoog en vrij kijken, blijken een goede start. Het is vervolgens zaak om het toetsen van initiatieven (het goed doen) even in de wacht te zetten en te kijken of er alternatieve criteria te bedenken zijn om de kansrijkheid van een idee vast te stellen (het goede doen). Zo’n criterium kan de publieke gedragenheid van een idee zijn. Of goede afspraken over aanleg, beheer en onderhoud van een initiatief. Het is hoe dan ook geen nieuw generiek protocol, maar een wisselend arrangement waarbij een flexibel sturingsrepertoire gewenst is. Van ‘uitrollen’ is daarbij geen sprake: binnen Mag Stad? blijkt het specifieke de belangrijkste constante.

Ik zie inmiddels veel professionals die onderzoeken en experimenteren. Ik zie wethouders die er expliciet ruimte voor geven. Om dit enthousiasme een impuls te geven en uit de valkuilen van de systeemwereld te blijven, is de empathische en creatieve benadering van social design kansrijk. ■

Voor meer informatie, zie: www.magstad.nl

Lessen uit Mag Stad?

- Ga agendaloos gesprekken aan met burgers en ondernemers en onderzoek wat hen bezighoudt.
- Identificeer ideeën en initiatieven die uw organisatie tot op heden niet bereiken.
- Confronteer de ideeën met uw beleid: waar knelt de beleidsruimte?
- Stel een oordeel over de ideeën uit!
- Onderzoek in de praktijk de voorwaarden waaronder de ideeën een succes kunnen worden.

*‘Social
designers
hebben een
interessante
toolkit voor
gebiedsont-
wikkelaars’*